Programma Waterveiligheid

Strategisch doel

We beschermen Fryslân en een deel van het Groninger Westerkwartier tegen hoogwater vanuit zee en IJsselmeer. We houden rekening met het risico op overstromingen en klimaatverandering. Dit als uitvloeisel van de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's en onze, daarmee samenhangende, wettelijke zorgplicht. We beheren en onderhouden hiervoor circa 200 kilometer aan zeedijken op het vasteland langs IJsselmeer en Waddenzee, en - eilanden.

Daarnaast beschermen we steden, dorpen, polders en gebieden tegen wateroverlast vanuit de boezem. De circa 3100 kilometer aan regionale keringen moeten bestand zijn tegen tijdelijk hogere waterstanden en droogte. Verder zijn er circa 800 kilometer aan lokale keringen die polders en gebieden beschermen tegen wateroverlast vanuit de boezem, tussenboezems en deelsystemen.

Vanuit de wettelijke zorgplicht rapporteren we in de volle breedte over de primaire keringen voor alle facetten van de waterveiligheid.

Portefeuillehouder(s):	Frank Jorna
Betrokken verbonden partijen:	N.v.t.

Ambitie

Jaarlijks voeren we ons beheer en onderhoud zorgvuldig uit. In een doorlopende cyclus toetsen we of onze waterkeringen nog sterk en hoog genoeg zijn. Daar waar onze primaire waterkeringen niet voldoen aan de veiligheidseisen, programmeren we versterkingen zodat ze voor 2050 aan de landelijke norm voldoen. Voor een uitgebreide beschrijving verwijzen we hiervoor naar de begroting 2026.

Prestatie indicatoren

Door middel van meetbare grootheden geven we aan hoe goed, of hoe ver we zijn met het behalen van de doelstellingen. Ze geven de voortgang, kwaliteit en effectiviteit van beleid, projecten of programma's aan. De volgende kritieke prestatie indicatoren (KPI's) zijn voor 2026 opgenomen:

Nr.	KPI	Doelstelling	Meetwaarde	Realisatie t/m augustus 2026

1.	Totaalscore zorgplicht	We beheersen alle aspecten van de wettelijke zorgplicht voldoende; zie hiervoor de Rapportage Zorgplicht die we jaarlijks voorleggen aan de Inspectie Leefomgeving en Transport. De gekozen normering KPI voor 2026 is indicatief (waarden variëren tussen de 1 en 3).	- Tussen de 1,5 - 2,0 - Geen waarden groter dan 2,5	Zie toelichting
2.	% dijken op sterkte	De zeedijken zijn tijdig op voldoende sterkte; geredeneerd vanuit de landelijke normering.	- 100% dijken in 2050 op sterkte	Conform planning
3.	% regionale waterkering versterkt	De regionale waterkeringen voldoen aan de regionale normering waterveiligheid.	- 60 kilometer versterkte kilometers in 2026 en 2027 van de nog resterende opgave - opgave uit beoordeling regionale waterkeringen 2025 wordt in 2026 gepland (uitvoering vanaf 2028)	Op schema
4.	% risicogericht onderhoud door inspecties regionale en lokale keringen op orde	Jaarlijks wordt er een inspectie van regionale waterkeringen en 2-jaarlijks een inspectie van lokale waterkeringen uitgevoerd. Er wordt risicogericht geprioriteerd op welke keringen voor 1 oktober (groot-) onderhoud wordt gepleegd. Specifieke prestaties: - Al het planmatig onderhoud is uitgevoerd: - Er is een gesloten doorwortelde grasmat met weinig distels/brandnetels en minimale graafschade. - Bij de verharde glooiingen zijn de voegen goed gevuld ontbrekende elementen zijn aangevuld en opschot is verwijderd. - Afrasteringen zijn schapenkerend, poorten en klaphekjes functioneren en borden en zijn leesbaar en schoon.	100% risicovolle regionale en lokale keringen door jaarlijkse inspecties en onderhoud hersteld. Onderhoud 0 (nee) of 1 (ja)	Op schema

Toelichting op prestatie-indicatoren

1. Grotendeels voldoen we aan de gestelde KPI. De gemiddelde waarde van de zorgplicht vanuit het dashboard Zorgplicht bevindt zich tussen de 1,5 en 2,0. Echter zijn er wel 2 zorgplicht-activiteiten die zich boven de 2,5 bevinden. Dit betreft informatiemanagement en beheer dagelijkse gegevens. Hier zijn verbeteracties opgezet.
2. In 2050 zijn de primaire waterkeringen op orde. In 2026 en 2027 bereiden we de vergunningprocedures een aanbestedingen voor de dijkversterkingen tussen Koehool-Lauwermeer voor. In 2033/2034 zijn deze keringen op orde. Een deel van de keringen hoeft niet (meer) versterkt te worden en de trajecten rondom Zurich-Koehool (incl. Harlingen), Schiermonnikoog en de IJsselmeerkeringen zitten in de programmering van het versterkingsprogramma dan wel in de beoordeling.
3. Loopt op schema.
4. Loopt op schema.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Jaarlijks uitvoeren van het beheer en onderhoud in het kader van wettelijke zorgplicht
Het onderhoud van de primaire keringen verloopt volgens planning. De verwachting is dat de nodige werkzaamheden binnen de begroting afgerond kunnen worden. Dit is echter altijd afhankelijk van de najaarsinspectie eind september. Het is erg droog geweest en in combinatie met veel muizenschade is de staat van de grasmat minder goed dan gewenst. Om dit te beheersen wordt extra aandacht besteed aan monitoring en worden indien nodig herstelwerkzaamheden uitgevoerd.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Zorgen voor de versterking van primaire keringen
In lijn met onze eigen ambities en die van het HWBP organiseren wij onze dijkversterkingen langs het Wad gedegen en gedragen (integraal en omgevingsgericht). Dat doen we in nauwe samenwerking met onze gebiedspartners. Ook werken we aan innovaties die ons helpen zaken slimmer en doelmatiger uit te voeren. We communiceren zo goed mogelijk bij de uitwerking en vormgeving van de plannen en de uitvoering en zoeken samen met het algemeen bestuur naar een passende werkwijze. Binnen de projecten Ternaarrd Peazens-Moddergat en Groen vraagt het verkrijgen van de Omgevingsvergunning voor de Kaderrichtlijn Water van Rijkswaterstaat meer tijd dan voorzien. Dit leidt tot verschuivingen van mijlpalen in de toch al krappe planningen. Extra doorlooptijd leidt tot hogere kosten waardoor het beschikbare krediet verder onder druk komt te staan. De kredietaanvraag voor de realisatie Ternaard-Paesens Moddergat wordt volgens de huidige planning nu in februari 2027 voorgelegd aan het algemeen bestuur.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Bescherming van gebieden tegen wateroverlast vanuit de boezem
In december 2026 wordt het Boezemplan besproken in het dagelijks bestuur, waarna het aan het algemeen bestuur wordt aangeboden in 2027. Het boezemplan gaat in essentie over het behoud van de functionaliteit van het Friese boezemsysteem, een primaire taak van Wetterskip Fryslan. In het plan beoordelen we de gevolgen van klimaatontwikkeling op ons boezemsysteem en daarmee direct en/of indirect de wijze waarop we in ons beheergebied water inlaten, vasthouden, bergen en afvoeren. Vanaf januari 2026 hebben we berekeningen uitgevoerd met het in de afgelopen jaren voor dit doel ontwikkelde boezemmodel van ons beheergebied. Dit model houdt naast de hydraulische aspecten als inlaat, waterstanden en afvoer ook rekening met neerslag, verdamping, afstroming, berging en andere hydrologische aspecten. Het model wordt gevoed met data uit de KNMI-klimaatscenario's (2023). Het model rekent voor de zichtjaren 2050 en 2100. De documentatie en validatie van het watersysteemmodel en de berekeningen zijn onderdeel van de oplevering eind van dit jaar.

Nut en noodzaak zeegemaal
Het boezemplan gaat in belangrijke mate over de ontwikkeling van de benodigde en beschikbare afvoercapaciteit vanuit ons watersysteem naar de Waddenzee. Hiermee geeft het een belangrijke onderbouwing over nut en noodzaak van één of meer extra zeegemalen.

De insteek van waterschap Noorderzijlvest en van ons is dat ontwikkeling van extra afvoercapaciteit gaat over een ingreep van nationaal belang; zoet water voor landbouw en Wad en relevant voor het hele stroomgebied in Fryslân, Groningen en Drenthe. In nauwe samenwerking met Noorderzijlvest zijn we daarom gestart met het structureren van gezamenlijke regie op dit onderwerp om dit, wel of niet in samenhang met andere regionale onderwerpen, onderdeel te maken van de landelijke investeringsagenda's. Voor 2026 was er geraamd een voorbereidingskrediet te verstrekken van € 1,9 miljoen voor het opstarten van de verkenningsfase van de maatregelen uit het boezemplan, waaronder een zeegemaal. Omdat besluitvorming over het boezemplan in 2027 plaats vindt, wordt ook het besluit over het voorbereidingskrediet doorgeschoven naar 2027.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daar voor doen?

Gebruik maken van ecosystemen en het beheren van de flora en fauna
Afgelopen half jaar zijn ca 5.400 velduren ingezet voor de bestrijding van muskus- en beverratten. We hebben eDNA bemonstering uitgevoerd en dit heeft geresulteerd in 5% positieve waterlopen waarin 7 muskusratten en 1 beverrat is gevangen. Ten opzichte van vorig jaar dat 7.400 velduren, 19% positieve waterlopen en 70 vangsten telde, is dat een flinke en gunstige daling. Landelijk lopen de vangsten achter, wat een bedreiging vormt voor het landelijk doel om het binnenland in 2034 vrij te krijgen van muskusratten. Afgelopen tijd is er gewerkt aan een voorstel om middels een solidariteitsbijdrage van alle waterschappen extra flexibele capaciteit beschikbaar te stellen voor de gebieden waar de resultaten achterblijven. De verwachte kosten voor deze solidariteitsbijdrage zijn meegenomen in de perspectiefnota 2027.

Kwetsbare keringen in leefgebieden van bevers en dassen zijn afgelopen jaar gecontroleerd op graafschade. Uit deze ronde is één kering aangetroffen met graafschade. Deze kering is hersteld en wordt extra gecontroleerd. De provincie Fryslân werkt aan een beverbeleidsplan. Wetterskip Fryslân heeft hiervoor een risicoanalyse opgesteld. Samen met de Provincie onderzoeken we de mate van vrijheid die de bevers kunnen krijgen in Fryslân passend binnen de wettelijke kaders van de beschermde bever en de afgesproken waterveiligheidsnorm.

Afgelopen half jaar zijn ca 2.500 uren ingezet voor de bestrijding van Reuzenberenklauw en Duizendknoop die schade hebben gebracht aan kering. Deze invasieve exotische planten verdringen gewenste grassen en kruiden die de kering stevig houden. Begin dit jaar is de nota Flora en Fauna vastgesteld. De beleidsuitgangspunten uit deze nota worden meegenomen in de keuzes en strategieën voor uitvoeringsplannen. Op 22 september 2026 heeft het algemeen bestuur het beheerplan exoten - planten vastgesteld.

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel worden de baten en de lasten voor programma Waterveiligheid getoond.

bedragen x € 1.000

Programma Waterveiligheid	Oorspronkelijke begroting 2026	Vastgestelde begroting na VR1	Budget neutrale wijzigingen VR2 2026	Voorstel budgetwijziging VR2 2026	Nieuwe actuele begroting 2026
Totaal Baten	**1.717**	**1.717**	**-2**	**130**	**1.845**
Totaal Lasten	**-36.555**	**-36.047**	**650**	**1.135**	**-34.262**
Resultaat	**-34.838**	**-34.330**	**648**	**1.265**	**-32.417**

Toelichting op Wat mag het kosten?

Afwijkingen ten opzichte van actuele begroting 2026
Actualisatie van diverse opbrengsten, waaronder vergoedingen voor geleverde diensten voor derden zorgen voor aanvullende baten van € 130.000. De structurele baten hiervan zijn ook meegenomen in de begroting 2027.

De lasten nemen af met € 1.135.000. Deze afname wordt voor € 1 miljoen veroorzaakt door de onderschrijding binnen het herstelprogramma regionale waterkeringen. De geplande doelstelling om in 2026 in totaal 30 kilometer waterkering te herstellen, wordt naar verwachting niet volledig gerealiseerd. Resumerend gaat het om circa 10 kilometer waterkering van de totale 1.300 kilometer aan regionale keringen waarvoor sprake is van een mogelijke uitloop na 2027. Belangrijkste oorzaak hiervan is dat de voorbereiding van projecten aanzienlijk meer tijd vraagt dan in voorgaande jaren, waardoor de uitvoering ervan naar 2027 doorschuift. Onderstaande ontwikkelingen spelen hierin mee:

- Vanwege wet- en regelgeving met betrekking tot de eisen rondom beschermde diersoorten kost de voorbereiding van de werkzaamheden meer tijd. Het uitvoeren van deze onderzoeken en het treffen van de benodigde maatregelen is complexer geworden, waardoor projecten later tot uitvoering komen.
- Vergunningverleningsprocessen duren zowel bij de provincie Fryslân als binnen onze eigen organisatie steeds langer. Reactie termijnen nemen toe, er worden vaker aanvullende vragen gesteld en de gevraagde onderbouwingen zijn uitgebreider dan voorheen. Hierdoor loopt de voorbereidingstijd verder op.
- Ook de FUMO vraagt in toenemende mate om uitgebreide onderzoeken en onderbouwingen die in het verleden minder noodzakelijk waren, zoals ontgronding en vergunning. Dit leidt tot extra werkzaamheden in de voorbereidingsfase.
- Een groot deel van de beschikbare capaciteit wordt momenteel ingezet op de voorbereiding van projecten. Hierdoor verschuift de inzet van middelen van uitvoering naar voorbereiding.
- We werken aan de afronding van de laatste onderdelen van het herstelprogramma. Deze projecten bevinden zich veelal in bebouwd gebied en betreffen relatief korte trajecten. Door de complexe omgeving, de vele stakeholders en de benodigde afstemming kosten deze werkzaamheden relatief veel voorbereidingstijd ten opzichte van de fysieke uitvoering.

Het volledige programma voor de periode tot en met 2027 blijft binnen bereik. Naar verwachting wordt het overgrote deel van de totale herstelopgave van 59 kilometer binnen deze periode gerealiseerd.

Eveneens geldt een onderschrijding bij veiligheidstoetsing primaire waterkeringen van € 135.000 door de verschuiving van werkzaamheden naar het volgende kalenderjaar.

Lopende investeringen

In onderstaande tabel is de eindewerk-inschatting per project weergegeven. De eindewerk-inschatting is de prognose van de totale investeringskosten van een lopend project. De kosten van een project kunnen na verloop van tijd gaan afwijken van het vrijgegeven krediet, inclusief hetgeen is verwerkt aan afromingen en aanvullend krediet.

bedragen x € 1.000

	Toegekend krediet t/m rapportageperiode		Eindewerkinschatting (EWI)		Saldo		
	Bruto (A)	Netto (B)	Bruto (C)	Netto (D)	Bruto (A-C)	Netto (B-D)	
Primaire keringen	52.925	13.870	52.700	13.848	225	22	A
Regionale keringen	34.554	32.260	35.067	32.704	-513	-444	B

Projecten met een onder- of overschrijding

De projecten met een afwijking op het krediet van meer dan 5% met een maximum van € 100.000 worden aangegeven. Bij het vaststellen van de voortgangsrapportage wordt het krediet aangepast.

bedragen x € 1.000

	Toegekend krediet t/m rapportageperiode		Eindewerkinschatting (EWI)		Saldo	
	Bruto (A)	Netto (B)	Bruto (C)	Netto (D)	Bruto (A-C)	Netto (B-D)
A. HWBP landelijke solidariteitsbijdrage 2026	5.200	5.200	5.458	5.458	-258	-258

B. Gebiedsontwikkeling Centrale As 2e fase	1.395	1.395	1.220	1.220	175	175
B. Natuurvriendelijke oevers Friese meren 2	2.512	772	2.362	622	150	150
B. Waterberging Polder Himpensermar	3.250	2.775	3.850	3.375	-600	-600
Totaal	12.357	12.357	12.890	12.890	-533	-533

Toelichting op onder- of overschrijdingen

A. Primaire Keringen
Als gevolg van een aanpassing van de berekeningswijze (technisch van aard) conform de herijking HWBP is de feitelijke indexering/ inflatie hoger dan geraamd. Hierdoor is de landelijke solidariteitsbijdrage HWBP € 258.000 hoger.

B. Regionale keringen
Voor het project gebiedsontwikkeling Centrale As wordt voorgesteld € 175.000 krediet af te romen. Er was een schadekwestie die de aannemer heeft kunnen dekken via zijn verzekering waardoor het niet ten laste van het project is gekomen. De risicoreservering is niet nodig geweest.
Voor het project Natuurvriendelijke oevers Friese meren 2 wordt voorgesteld €?150.000 krediet af te romen als gevolg van besparing op de uitvoeringsomvang. De kosten vallen daarmee lager uit dan begroot. Voor het project Waterberging Polder Himpensermar wordt voorgesteld € 600.000 krediet toe te voegen. De geraamde projectkosten zijn gestegen als gevolg van technische en uitvoeringskundige tegenvallers. Belangrijke oorzaken zijn:

- de slechte ondergrond, waardoor zwaardere funderingen en een duurdere inlaatconstructie noodzakelijk is
- aanvullende werkzaamheden zoals het verwijderen van staalslakken
- de verplaatsing van voorzieningen en
- extra maatregelen voor erosiebescherming.

Daarnaast is een beperkte lokale bodemverontreiniging aangetroffen, waarvoor nader onderzoek en mogelijk een minisanering noodzakelijk zijn. Ondanks doorgevoerde versoberingen in het ontwerp blijven de kosten hoger dan voorzien. Verder leidt de slechte ondergrond ertoe dat een brug noodzakelijk is in plaats van een toegangsdam met duiker, wat zowel de ontwerp- als uitvoeringskosten verhoogt. Ook is sprake van meerwerk bij de inrichting van restaurant De Gasterij, een verlenging van de projectduur met circa zes maanden en hogere kosten voor projectmanagement, ontwerp, vergunningen en uitvoering. Tot slot is een aanvulling van de risicoreservering benodigd.

Verstrekkingen

Excel-tabel

Verstrekkingen investeringskredieten 2026 (inclusief restant kredieten vorig jaar)

(bedragen x € 1.000)

	Verzamelbesluit	Actuele begroting 2026		2e Prognose 2026		Verschil	
		Bruto (A)	Netto (B)	Bruto (C)	Netto (D)	Bruto (C-A)	Netto (D-B)
Dijkverbetering Zurich-Koehool, Harlingen	B	4.000	400	4.000	400	0	0
HWBP - Activeerbare bijdrage landelijk programma	A	5.200	5.200	5.700	5.700	500	500
KLM TPM deelproject uv	B	185.000	18.500	0	0	-185.000	-18.500
Programma verbeterwerken reg. keringen	A	9.666	9.666	9.050	9.050	-616	-616
Boezem/Zeegemaal (voorbereidingskrediet)	B	1.900	1.900	0	0	-1.900	-1.900
Totaal		**205.766**	**35.666**	**18.750**	**15.150**	**-187.016**	**-20.516**

A = vrijgegeven via verzamelbesluit bij begroting 2026

B = separaat voorstel richting dagelijks en algemeen bestuur

Omschrijving (toelichting)

Toelichting op verstrekkingen 2026
Verstrekkingen zijn besluiten van het algemeen en dagelijks bestuur, waarbij zij de organisatie mandateert tot het doen van uitgaven en het aangaan van verplichtingen ten aanzien van investeringskredieten. Deze is € 20,5 miljoen lager dan eerder begroot. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt doordat geplande krediet aanvraag KLM TPM voor de realisatiefase niet in 2026 maar in 2027 wordt aangevraagd en doordat het voorbereidingskrediet voor boezem/zeegemaal eveneens pas aangevraagd gaat worden in 2027.